

Видавничий комітет:
О. Стародуб, Є. Чернецький, О. Ярмола
Редактор:
В. Іванців
Художник:
О. Дмитренко

VI Красзнавчі читання імені о. Петра Лебединцева.
27 квітня 2000 року. — Біла Церква: ТОСК, 2002. — 49 с.

Видано накладом Товариства охорони старожитностей Київщини
Змакетовано та надруковано дизайн-студією “ТехДокумент”

Розповсюджується безкоштовно серед членів ТОСК

© Гравюра Олександра Дмитренка “Францішек-Ксаверій
Браницький замовляє майстру столовий посуд з графським
вензелем” на 1-й стор. обкладинки, 2002

© Товариство охорони старожитностей Київщини, 2002

ЗМІСТ

	Стор.
I. Оргкомітет.	4
II. Журнал “Читань”	4
III. Матеріали	6
Диспут на тему: Хто і коли надав великому коронному гетьманові Ф.-К. Браницькому титул графа.	6
<i>Чернецький Є.</i> Хто і коли надав гетьманові Браницькому графський титул?	6
<i>Репрінцев В.</i> Франциск-Ксаверій Браницький: отримання ним графського титулу.	12
Хід обговорення.	16
Доповіді та повідомлення:	18
<i>Стародуб О.</i> Перебування Богдана Хмельницького у Білій Церкві та її окрузі (1648—1657 рр.).	18
Хід обговорення.	32
<i>Перерва В.</i> Динаміка розвитку церковноприходської освіти на Білоцерківщині в другій половині XIX ст.	33
<i>Ярмола О.</i> Білоцерківський обласний державний історичний архів Київської області в 1940—на початку 1941 рр.	38
<i>Потильчак О.</i> Нацистський окупаційний режим на Білоцерківщині в історико-краєзнавчих дослідженнях.	41
Хід обговорення.	47

спостерігалася тенденція збільшення кількості світських педагогів, проте освіта залишалася під контролем приходських священиків, котрі, викладали тут Закон Божий і були гарантами постановки освітнього процесу у відповідність з християнськими цінностями.

Олександр Ярмола

Білоцерківський обласний державний історичний архів
Київської області
в 1940—на початку 1941 рр.

Проблеми збереження та вивчення історико-культурних цінностей завжди цікавили не лише істориків та мистецтвознавців, але й широкі верстви населення. Це особливо актуально сьогодні. Криза старого світогляду породжує необхідність створення нових історичних концепцій, що можливо лише при глибокому вивченні вже відомих, а також пошуку і дослідженні нових історичних джерел (для новітньої історії, перш за все, — архівних). Тому так важливо знати, які архівні матеріали з історії Білоцерківщини існували, й яка їх доля. Відповідь на ці питання ми можемо отримати, якщо будемо знати історію Білоцерківського архіву.

Як не дивно, історія архівної справи в м. Білій Церкві майже невідома. До сьогодні відсутні дослідницькі публікації з питань історії формування та розвитку архівних установ Білоцерківщини, комплектування архівних фондів, проведення науково-дослідної роботи. Цим коротким повідомленням хотілося б привернути увагу до проблеми дослідження архівної справи на Білоцерківщині й, по можливості, відобразити важливий період в існуванні Білоцерківського архіву в 1940—на початку 1941 рр.

Напередодні війни Білоцерківський обласний державний архів поряд з подібними установами в Умані та Черкасах відігравав важливу роль як місце концентрації архівних матеріалів Київської області. В ньому зберігалися документи (в тому числі і дореволюційні) різних місцевостей південної Київщини: Сквирщини, Таращанщини, Канівщини, Бердичівщини та багатьох інших¹. Загальна кількість фондів Білоцерківського архіву на 1 січня 1941 року досягала 2584, в яких знаходилося 416279 одиниць збереження (архівних справ)².

В 1940 році з районних архівів було прийнято архівні матеріали до 1930 року включно в кількості 101126 архівних одиниць (приблизно 150 фондів). В цей же час передано районним ЗАГСам 944 метричних книги (8 фондів). В цьому ж році було переглянуто 101000 архівних

¹ ЦДАВОВ України. — Ф. 14, оп. 1, спр. 1957. — Арк. 2-3.

² Там само. — Арк. 6.

одиниць для виділення утилю. Виділено в утиль 45832 арх. од., що становить 2334 кг¹.

В 1940 році в періодиці було видруковано статтю, написану по матеріалах архіву, про заборону святкування ювілею Т. Г. Шевченка².

Білоцерківський обласний державний архів розміщувався на вул. Млиновій, 22 (будівля Преображенського собору). Площа архівного приміщення складала 668,5 м², на якому розміщувалися стелажі з архівними матеріалами (довжиною 311 м). Завантаженість архівосховища складала 95 %³.

На початку 1941 року відбувається спроба пристосувати під архівне приміщення Миколаївську церкву. З цією метою директор архіву Ш. Й. Альтер звернувся до директора Білоцерківського краєзнавчого музею Л. Ф. Новицького з листом такого змісту:

Во дворе Белоцерковского областного архива стоит пустое помещение, бывшая Мазепинская церковь, которая разрушается и пришла в негодность, крыша и потолок упал, стены разошлись, окна выбиты, нет обогревательных приборов, в чем Вы лично убедились при осмотре помещения церкви.

В церкви стоит один иконостас, который также уничтожается.

*Белоцерковскому областному архиву представляется возможность в 1941 году произвести капитальный ремонт внутри и снаружи, для оборудования рабочих комнат для работ архива. Исходя из выше изложенного Белоцерковский областной государственный архив просит поставить вопрос перед Наркомпросом УССР о получении разрешения на проведение ремонта внутри и снаружи, а также просим забрать из церкви в ближайшее время иконостас. Тем самым дать возможность архиву приступить к ремонту помещения*⁴

На сьогодні нам поки що не відомі матеріали, які стосуються практичної реалізації планів перебудови Миколаївської церкви в першій половині 1941 року під приміщення держархіву.

Таким чином, ми бачимо, що Білоцерківський обласний державний історичний архів Київської області напередодні війни був досить значним центром в структурі архівних установ України.

¹ Там само. — Арк. 3.

² Там само.

³ Там само. — Арк. 5.

⁴ Там само. — Ф. 166, оп. 11, спр. 470. — Арк. 10.

ДОДАТОК

Список робітників і службовців Білоцерківського обласного державного архіву на 1 січня 1941 року ¹.

№ п/п	Прізвище, ім'я, по-батькові	Посада	Освіта	Стаж роботи в арх. органах
1.	Альтер Шоїл Йосипович	директор		1 р.
2.	Надводнюк Петро Іванович	ст. н. р.	вища	1,5
3.	Руденко Ніна Спіридонівна	м. н. р.	середня	3 р.
4.	Чугуєнко Ольга Григорівна	— // —	вища	1,5
5.	Андреев Павло Ярмолайович	зав. архівосховищем	нижча	16 р.
6.	Асаулюк Ліда Климентівна	ст. архівотехн. роб.	— // —	5 р.
7.	Заруцький Василь Григорович	— // —	середня незакін.	1,5 р.
8.	Дзюба Василина Панкратівна	— // —	нижча	1/2 р.
9.	Онищенко Люба Пантелеймонівна	друкарка	нижча	4 р.
10.	Туловська Валентина Вячеславівна	зав. секр. відділом	— // —	1 р.
11.	Найда Катерина Іванівна	секретар	середня	з 1/1 1941 р.
12.	Кравченко Іван Власович	рахівник		з 1/XII-1940 р.
13.	Карпиленко Марія Олександрівна	прибиральниця	малописьмен.	з 1/1-1941 р.
14.	Ковнацька Євдокія Вікторівна	двірник	— // —	

¹ Там само. — Ф. 14, оп. 1, спр. 1957. — Арк. 8.